

---

03.05.2016

Tallinn, 3. mai 2016

Austatud Riigikogu juhataja, lugupeetud Riigikogu liikmed. Vastavalt Finantsinspektsiooni seadusele esitasime inspektsiooni aastaaruande Riigikogule. Aastaaruandes käsitletakse 2015. aastal toimunud olulisemaid sündmusi, suundi ja tegusid [Eesti finantsturul](#) ning [finantsjärelevalves](#).

Euroopa Liidus tervikuna oli 2015. aastal turgude tunnetatud süsteemne risk madal. Peamised riskid seisnesid riikide võlakooormuses, pankade madalas kasumlikkuses, krediidituru heterogeensuses, kiiresti tõusvates kodukinnisvara hindades ja madala intressikeskkonna mõjus. Eesti mõõtmes tuli riskina käsitleda finantsturgude poolt Põhjala majanduse ja pankade riskide potentsiaalset ümberhindamist, mis oleks realiseerudes suurendanud pankade rahastamis- ja likviidsusriski. Sissetulekute kasvu ja madalate intressimäärade tõttu püsis risk Eesti kinnisvara hindade tõusu kiirenemiseks. Jälje jättis pingestunud välispoliitiline olukord.

Eesti panganduskeskne finantsturg oli endiselt kontsentreerunud ja filiaalide turuosa suur. 2015. aastal võis märgata kõrgeenenud soovi siseneda Eesti reguleeritud finantsturule kas tegevusloa taotlemise, ettevõtte või olulise osaluse omandamisega. Mõned finantsvahendajad muutsid Eesti turul tegutsemise strateegiat. Krediidiasutuste antud laenude maht kasvas ja laenuportfelli kvaliteet püsis heal tasemel. Hoiuste maht suurenes. Mitteresidentidest klientide osakaal kogu kliendibaasis liikus vähenemise suunas. Investeeringufondid kasvasid peamiselt kohustuslike pensionifondide kasvu tulemusena. Kindlustussektori näitajad olid üldiselt head. Kokkuvõtteks: Eesti finantssektori seis oli 2015. aastal hea.

Inimestele meeldib raha ja suhelda raha teemal. Armastuse ja sünni, sõja ja surma kõrval on inimkonna kultuuris ja loomingus pööratud väga palju tähelepanu rahale, laenule, võlale. Oleme kõik kuulnud mütoloogilisest kuningast Midasest, kelle puudutus muutis kullaks. Või Rooma keisri Vespasianuse lause, et raha ei haise. Juudas Iskariot oli Uues Testamendis apostlitest see, kes Jeesuse kolmekümne hõbesEEKli eest reetis. Shakespeare'i „Veneetsia kaupmees“, kus pankur võis lõigata käendaja küljest 400 g kaaluva tüki liha.

Kalevalast tuntud imeveski Sampo, mis jahvatades tegi raha, jpt. Oma väikeste laste suunamisel on mul tulnud taas teha tutvust Lutsu „Nukitsamehe“ ainetel vändatud samanimelise mängufilmiga. Mõhk ja Tõlpa leiavad seal Viidingu sõnastatuna, et

/.../

*Raha võim on suur ja igavene  
elu lühikene - raha pikk.*

/.../

Raha mütoloogia seisneb selles, et ta kätkeb suverääni võimust antud omadust olla maksevahendiks ja ka väärtuse säilitajaks. Ainult suveräänil on õigus reguleerida rahamassi ning seeläbi kaupade ja teenuste hindu. Rahatööstuse professionaalid, raha ja riskide vahendajad-paigutajad, saavad töötada ainult usalduse õhkkonnas. Kaasates ühelt poolt avalikkuselt vahendeid või riske ja paigutades neid majanduses ümber sinna, kus see on optimaalne. Usaldust hoiavad aga reeglid ja nende täitmine ning järelevalve reeglite täitmise üle.

Eesti finantsinspeksioon on vastavalt rahvusvahelistele standarditele sõltumatu finantsjärelevalve ja kriisilahendamise asutus. Meie missioon on hoida usaldust finantsturu vastu, täites oma seadusjärgseid ülesandeid avalikes huvides. See tähendab, et tänu hoitud usaldusele toimib reguleeritud finantsturg õiguspäraselt ja korrapäraselt. Turul saavad tegutseda ainult norme täitvad ja oma rolli teadvustavad isikud, turuosalised on suunatud ja motiveeritud õiguskuulekaks käitumiseks. Finantsettevõtteid juhivad sobivad inimesed; nende organisatsioonid on üles ehitatud selliselt, et riske võetakse teadlikult ja sobival määral ning need on kaetud piisava kapitaliga; teenuse tarbijaid koheldakse õiguspäraselt. Turuosalised on valmis kriiside lahendamiseks ning nende turult lahkumisel ei saa liigselt kahjustatud maksumaksjate huvid.

Finantsinspeksiooni tegevust ei finantseerita riigieelarvest, vaid seaduse kohaselt järelevalvetasudest, mida maksavad finantsturu osalised. Paljudes Euroopa riikides on see lahendatud nii, kaasa arvatud uues euroala pangandusjärelevalves.

Oleme töötajate arvult Euroopa Liidu kõige väiksem finantsjärelevalve asutus. Arvestades, et ülesanded on Euroopa Liidu õigusest tulenevalt igale liikmesriigi finantsjärelevalve asutusele harmoniseeritud, siis tundub, et oleme leidnud päris hea tasakaalu ülesannete mahu ja keerukuse, töötajaskonna arvu ning eelarve vahel. Meile on asutuse majandamisel südamelähedased mõistlikkus ja konservatiivsus.

Olles pikalt töötanud ka erasektoris – advokaadibüroos partnerina – ei näe ma inspeksiooniga võrrelduna erilist vahet ei suhtumises oma töösse, tegevuse tõhususes ega ka tööpäevade pikkuses. Kuna meie nii-öelda kliendid – suured ja väiksed finantsvahendajad – on väga tugevad partnerid ja head eksperdid, siis oleme neile vastanud vähemalt samaväärselt. Lisaks oleme aktiivsed audiitorite üle järelevalve tegemisel audiitortegevuse järelevalve nõukogus, abistame partnereid finantsturu turvavõrgu osiseks olevas Tagatisfondis, anname loenguid ülikoolides, teeme koostööd õiguskaitseasutustega, ministriumite ning keskpangaga. Teeme oma tööd kindlalt ja professionaalselt. Saan siin täie kindlusega kokkuvõtteks öelda, et olen uhke inspeksiooni töötajate üle.

Finantsturust ja järelevalvest saab kõnelda veel pikalt ja eri vaatevinklitest. Soovin tänase ettekande teises pooles peatuda lühidalt Eesti finantsturuga seoses kolmel küsimusel:

1. Eesti finantsstabiilsus kui eeskuju euroala uuele pangandusjärelevalvele;
2. Läbipaistev ja aus finantsturg kui usalduse tingimus;
3. Konkurentsivõimeline ja kaasaegne õigusraamistik.

Üle aasta toiminud euroala ühtne pankade kapitalijärelevalve süsteem on meile andnud alust järeldada, et ühisturuni on veel astuda mitmeid samme. Euroala riikide pangandusturud on erineva struktuuriga ning pangad erineva tugevuse, suuruse ja ka rollidega. Euroala pangandusjärelevalve on ühisturu saavutamiseks hea algus ning ka sobiv instrument. Selle keskus asub Euroopa Keskpangas ja moodustavad süsteemi lisaks euroala pangandusjärelevalve asutused. Meil – Eestil – on siin aspekte, kus olla teenäitajaks. Selle kasuks räägivad kolm fakti:

- Esmalt, Eesti järelevalve on olnud suhteliselt konservatiivne pankadele riskide katteks määratud täiendavate kapitalinõuete kehtestamisel. Lisaks automaatsele kapitalinormatiivile on järelevalve riskide katteks suurpankadele määranud 132 miljoni euro ning väikepankadele 62 miljoni euro ulatuses täiendavaid kapitalinõudeid [, mis on vastavalt suurpankadel 26% ja väikepankadel 35% võrra rohkem kui näeb ette regulatsiooniga kehtestatud kapitalinõue]. Seeläbi on meil mõni väiksem pank elanud suure riski realiseerumise üle selliselt, et on vältinud maksejõuetust. Eesti hoiustajad ei mäletagi aega, kui nad on mõne panga pankroti tõttu oma hoiused kaotanud või maksumaksaja raha oleks kulutatud pankade päästmiseks. Selline olukord ei ole tekkinud iseenesest, vaid turu, järelevalve ja seadusandja ühise vastutustundliku panuse tulemusel.
- Teise asjana on Eesti Euroopa Liidu õigustiku ülevõtmisel üldiselt püüdnud hoiduda eranditest. Soovime olla pigem avatud ja avada ühetaoliste reeglitega konkurentsi potentsiaali.
- Kolmandaks. Meie turu struktuur on selline, kus siinsed süsteemselt olulised suurpangad on suhteliselt väike osa euroala välisest panganduskontsernist. See tähendab pidevat ja head dialoogi emapanga järelevalveasutusega, vastastikku lugupidamist ning avatust. Meil on see siiani oma Rootsi partneritega õnnestunud küllalt hästi.

Meie sõnum euroala pangandusjärelevalves on olnud: eluterve konservatiivsus riskidega tegelemisel, ühetaoline lähenemine sarnastele olukordadele ning avatud ja lugupidav dialoog turu ja partneritega. Usun, et senine Eesti finantsstabiilsus on hea eesküju euroala uuele pangandusjärelevalvele.

Finantssektori suhtes kohaldatav õigus saab alati kõige paremini testitud kriisilukordades. Õigusnormi tähendus ja selle olulisus kristalliseeruvad konkreetsetes kaasustes. Rahvusvahelised sanktsioonid, sagenevad ja meile üha lähemale jõudnud terroristlikud aktid ja ka „Panama paberite“ kaasus näitavad, kui vajalik on, et finantssektori subjektid kohaldaks õigesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõudeid. Eesti seaduse, Euroopa Liidu õigusaktide ja nende baasiks olevate rahvusvaheliste standardite kohaselt peavad pangad mõistma oma kliendi tegevust ning monitoorima kahtlaseid tehinguid. Hoolsusmeetmete kaudu tagatakse sektori õiguspärane toimimine, see et Eesti finantssektorit ei kasutataks ära kuritegelikel eesmärkidel või et selle maine ei saaks kahjustatud. Kitsamas mõttes hoiab see üleval meie pankade korrapärased suhted rahvusvahelisel pangandusturul.

Mis see tähendab? Vaadake, selleks et meie ärirees saaks nt väliskaubanduses tasuda dollarites, peab tema pank omama partnerit-korrespondentpanka riigis, mille ametlikuks maksevahendiks on dollar. Kui korrespondentpank hindab panga või teinekord ka laiema regiooni rahapesualase tegevuse nõrgaks, siis korrespondentpank ei pea selle pangaga tehinguid tegema. Meie näite alguses viidatud väliskaubandusega tegelev ärirees peab sellisel juhul aga oma äri kinni panema, kuna ta ei saa tasuda dollarites. Või siis kolima äri kohta, kus asuvad pangad saavad teha dollarimakseid. Niisiis ei ole rahapesu risk midagi abstraktset, kaugelolevat ega ainult kuritegevuse tõkestamisega seotut, vaid võib puudutada majandust otseselt.

Finantsinspeksioon on otsustanud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise võtta üheks tegevuse prioriteediks. Oleme juba 2014. aasta algusest tõhustanud oluliselt oma rahapesualaseid kontrole ning selgitanud panga juhtidele omapoolseid prioriteete. See töö jätkub.

Investeeringufondide sektorit veavad pensionifondivalitsejad. Nende kätte usaldatud pensionifondide varade maht läheneb kolme miljardi euron, mis on oluline osa vastava finantsteenuse tarbijate

---

varalistest õigustest.

Kui II samba teenuse osutamisega alustas kuus fondivalitsejat, siis valitseb tänaseks pensionifonde viis fondivalitsejat; pensionifondi turult väljumisest lähitulevikus on teavitanud veel üks fondivalitseja. II samba väljamaksete teenust osutab üksnes kolm kindlustusandjat. Need faktid viitavad, et konkurents sektoris väheneb, kuigi viimased uudised näivad viitavat ka huvilistele turule siseneda. Konkurentsi vähenemine II samba fondide turul on murettekitav, halvemal juhul on sellel negatiivne mõju teenuse hinnale.

Finantsinspeksioon tervitab rahandusministeeriumi algatust hinnata II samba toimimist, sh pensionikogumiseks täiendavate sobivate finantsteenuste kaalumist ehk sellele turul sisenemise barjääridega tegelemist. See peaks mõjuma soodsalt konkurentsi suurendamise suunas. Vundamendini ulatuvate muudatuste tegemiseks ei pruugi süsteemi 14 aastat olla pensionisüsteemi puhul piisavalt pikk aeg, kuid pidev seire ja vajaduse korral raamistiku ajakohastamine on igati hea.

Eelmisele finantskriisile järgnenud Euroopa Liidu algatused finantssektori täiendavaks reguleerimiseks on olnud enneolematult mahukad ning regulaatoritele, järelevalvajatele ja turuosalistele suureks väljakutseks. Ühelt poolt näitab see Euroopa Liidu võimet kiirelt reageerida, teisest küljest ei saa alahinnata ohtu ülereguleerimisele.

Koos finantsõiguskeskkonna muutusega on oluliselt muutunud Euroopa Liidus võetavad karistuslikud meetmed ja haldussunni meetmed. Eestil on siin mõttekoht: peamiseks põhjuseks finantssektoris ajale jalgu jäänud juriidilise isiku vastutuse süsteem. Keerukate piiriüleste finantskonglomeraatide puhul lihtsalt ei toimi olemasolev üliformaalne ja nüansseeritud väärteomenetlus, võrreldes paberil kasvõi euroala pangandusjärelevalves rakendatavaga. Konglomeraatide puhul on esmaseks väärkäitumist korrigeerivaks vahendiks ärile arusaadav kiire menetlus ja mõjus minetus, mitte tavakodanikuga võrreldav inimõiguste kaitse tagamine, mis tavakodaniku puhul ongi põhjendatud. Võimalusena peaks halduskaristuslik meede suuremate turuosaliste puhul olema suurusjärgus miljonid või kümned miljonid eurod, nagu näiteks meie Skandinaavia kolleegide juures, kuid meil on võimalik väärteotrahv rahapesu tõkestamise valdkonnas 32 000 eurot. See ei ole suurte finantsvahendajate puhul rahaliselt tõsiseltvõetav etteheide ja sellistel tingimustel tuleb meil valida tegeliku heidutuse saavutamiseks mõni muu õiguspärane meede. Rikkalik korrigeerivate meetmete palett ja heidutavad karistusmäärad koos pragmaatilise menetluse ning tugevate rakendajatega – võimalusena – tagavad ausalt ja läbipaistvalt toimiva turu, kus valemängimine ei tasu ära.

Usun, et Euroopal on regulatsioonide laviini valguses oluline väljakutse säilitada piirkonna konkurentsivõime. Hoida pinnast innovaatiliste lahendite tekkimiseks. Vältida seda, kus uutes tingimustes suudavad regulatsiooniga „kaasa minna“ üksnes suured turuosalised, mis omakorda võib viia riskide kontsentreerumiseni.

Finantsinspeksioon on võtnud uues strateegias endale ülesande tegeleda finantsinnovatsiooniga seotud teemaga. Saame seda teha oma pädevusest lähtuvalt: me ei ole ise innovaatorid, vaid asjatundjad finantssektori riskide ja regulatsioonide valdkonnas. Võtmeküsimuseks on: kuidas teha nii, et tänasest ja tulevasest Eesti või ka Euroopa Liidu õigusraamistikust ei saaks pidur turuosaliste uuenduslikele tehnilistele lahenditele, samas arvestades, et tarbija saaks teha teadlikke otsuseid. Oleme siin tööd alles alustanud ja see jätkub.

Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Finantsinspeksiooni keskseks ülesandeks on säilitada finantsstabiilsus, hoolitseda tervikuna finantsturgude ausa ja läbipaistva toimimise eest. Teile kättesaadavaks tehtud Finantsinspeksiooni

---

2015. aasta raamat kirjeldabki nende ülesannete täitmist 2015. aruandeaastal, Finantsinspektsiooni tegutsemise 13. aastal.

Tänan tähelepanu eest!